

WARTOŚCI W MUZYCE

TOM 2

Praca podejmująca problematykę wartości w muzyce, ze szczególnym uwzględnieniem norm estetycznych i artystycznych w procesie edukacji na szczeblu szkoły wyższej, jest cennym wkładem środowiska uniwersyteckiego w Cieszynie, znanego z ciekawych inicjatyw artystycznych i naukowych, w rozwój aksjologicznych podstaw kształcenia nauczycieli przedmiotów artystycznych. [...]

Wyniki zaprezentowanych badań i wiele ciekawych przemyśleń autorów [...] wskazują, jak ich wysiłek badawczy może prowadzić do konstruowania naukowych podstaw wychowania estetycznego [...], ewolucji celów i rozwoju pedagogiki muzyki. [...] Niewątpliwą zaletą recenzowanej pracy zbiorowej jest jej oryginalna problematyka, zakres relacjonowanych badań [...]. Uważam, że pozycja ta powinna znaleźć się w wykazie publikacji akademickich, adresowanych do nauczycieli akademickich, studentów i szerokiego kręgu odbiorców zainteresowanych podjętą problematyką.

Z recenzji wydawniczej
prof. dr hab. Ireny Chyły-Szypułowej

WARTOŚCI W MUZYCE

**Wartości kształcące i kształtowane
u studentów
w toku edukacji szkoły wyższej**

TOM 2

NR 2695

WARTOŚCI W MUZYCE

Wartości kształcące i kształtowane u studentów w toku edukacji szkoły wyższej

TOM 2

pod redakcją
Jadwigi Uchyły-Zroski

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO

KATOWICE 2009

Redaktor serii: Muzyka
Krystyna Turek

Recenzent
Irena Chyła-Szypułowa

Spis treści

Wprowadzenie (*Jadwiga Uchyła-Zroski*) | 7

Część I

Wartości w refleksji naukowej i rozważaniach teoretycznych

Bogumiła Mika: Społeczne determinanty odbioru muzyki | 13

Rafał Ciesielski: Uczeń — kandydat na studia — student — absolwent edukacji muzycznej: postacie w labiryncie wartości. (Szkic do profilu aksjologicznego) | 24

Daniel Cichy: Nowa muzyka — *terra incognita*? Refleksja na marginesie prowadzenia zajęć dydaktycznych z historii muzyki XX i XXI wieku | 34

Zenon Mojżysz: Rola analizy muzycznej w kształtowaniu osobowości przyszłych muzyków | 39

Krystyna Turek: Folklor muzyczny w edukacji regionalnej (na przykładzie Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Folklorystycznych „Wici” w Chorzowie) | 49

Magdalena Szyndler: Folklor muzyczny jako element wielopłaszczyznowego procesu edukacji muzycznej | 57

Ryszard Solik: O doświadczeniu sztuk wizualnych w programie edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej | 65

Urszula Szuścik: Refleksyjność wartością edukacji przez sztukę | 73

Część II

Introcepcja wartości w działaniach praktycznych studenta i nauczyciela

- Witold Pieńkowski: Spojrzenie na wartości w muzyce (fortepianowej) z perspektywy własnych doświadczeń edukacyjnych i estradowych | 83
- Magdalena Jasińska-Żaba: Wybór środków dydaktycznych w procesie kształtowania wrażliwości muzycznej pianisty | 91
- Waldemar Sutryk: Kształtowanie osobowości dyrygenta w aspekcie techniki i środków wyrazu artystycznego | 106
- Aleksandra Zeman: Rola pedagoga w kształtowaniu osobowości przyszłego dyrygenta chóralnego. Wybrane zagadnienia | 111
- Krystyna Fleyczuk: Współpraca kompozytora i dyrygenta w procesie tworzenia interpretacji utworu muzycznego | 119
- Bogumiła Tarasiewicz: Emisja głosu — warsztat nauczyciela czy coś więcej? | 125

Część III

Wartości edukacyjne przedmiotów pedagogiczno-metodycznych. Z badań własnych

- Kazimierz Denek: Edukacja oparta o wartości | 139
- Jadwiga Uchyła-Zroski: Aktywność twórcza studentów a cele kształcenia pedagogiki twórczości | 159
- Ewa Kumik: Wartości niezbędne w kształtowaniu osobowości studenta — przyszłego nauczyciela szkoły muzycznej | 169
- Ewa Bogdanowicz: Kształcenie studentów w zakresie terapii muzycznej — z doświadczeń własnych | 181
- Mirosław Kisiel: Inspiracje pedagogiczno-artystyczne płaszczyzną kształtowania wartości estetycznych studentów pedagogiki w toku edukacji szkoły wyższej | 187
- Romualda Ławrowska: Kształtowanie kompetencji zawodowych studentów kierunków pedagogicznych poprzez aktywność muzyczną | 197
- Anna Watóła: Nauczyciel przedszkola w świetle potrzeb małego dziecka i kompetencji zawodowych — raport z badań | 212
- Lidia Kataryńczuk-Mania: Muzyczny aspekt kształcenia nauczycieli wychowania przedszkolnego | 220

Wprowadzenie

Współczesna rzeczywistość edukacyjna, będąca rezultatem zarówno wielu przemian zachodzących w otoczeniu społeczno-kulturowym szkoły wyższej, jak i w niej samej, wymusza konieczność stałego oglądu profilu kształcenia studentów kierunków muzycznych i modelu sylwetki absolwenta. Dokonujące się zmiany zmuszają pedagogów uczelni wyższych do namysłu nad celami i doborem treści kształcenia oraz analizą stanu przygotowania studentów do funkcji artystycznych i zawodowych jako kanonu ich niezbędnych kompetencji. Zawód muzyka, dyrygenta, nauczyciela muzyki powinien wykonywać człowiek kreatywny, twórczy, przedsiębiorczy, autonomiczny i otwarty na wartości. Istotne są przyjęte cele i zadania edukacji szkoły wyższej. Priorytety zmian szkoły wyższej wskazują na potrzebę stwarzania w edukacji takich sytuacji aksjologicznych, które będą studentom pomocne w rozpoznawaniu, akceptowaniu i przeżywaniu nabywanych treści. Wiedza, jak również umiejętności artystyczne stanowią podstawę dalszego rozwoju studentów oraz samokształcenia. Jak mówi Kazimierz Denek: „Wartości mają siłę sprawczą, pobudzają człowieka do działania i czynienia zmian”¹. **Postrzeganie przez studentów wartości w muzyce to świadome przyjmowanie, analizowanie własnych sądów i wyobrażeń, spostrzeganie cech i właściwości niezbędnych do tworzenia nowych pojęć, a także do nabywania umiejętności klasyfikowania i dokonywania indywidualnych wyborów.** To przede wszystkim doskonalenie własnej osobowości, warsztatu pracy artysty, muzyka i pedagoga². Kapitał osobowy studenta w postaci prezentowanych zdolności muzycznych i predyspozycji psychicznych

¹ K. Denek: *Wartości i cele edukacji szkolnej*. Poznań—Toruń 1994, s. 37.

² J. Uchyla-Zroski: *Aksjologiczne konteksty edukacyjnej wspólnoty kształtowane przez muzykę w szkole wyższej*. W: *Edukacja nauczycieli wobec przemian szkoły*. Red. E.I. Laska. Rzeszów 2007.

wspierany jest przez system oddziaływań edukacyjno-artystycznych pedagoga akademickiego. Giętkość i obiektywizm myślenia studenta, celem tworzenia własnych rozwiązań artystycznych, wymaga ukształtowania człowieka otwartego na zmiany i pełnego odwagi twórczej. Muzyka jest ogólnodostępnym dobrem, zatem istotne kryterium w wyborze jej wartości zależy od indywidualnej decyzji młodego człowieka. Jakże ważna w okresie studiów staje się zasada „rządzenia samym sobą”. Wówczas działania studenta mogą obejmować następujące etapy:

- podejmowania uczestnictwa w różnych formach kontaktu z muzyką i sztuką,
- świadomości estetycznej, moralnej, transcendentnej,
- zainteresowania problematyką doskonalenia własnej osobowości i kompetencji muzycznych,
- osiągnięcia określonego poziomu krytycyzmu wobec prezentowanej wiedzy i umiejętności muzycznych,
- osiągnięcia określonego poziomu rozwoju samoświadomości artystycznej i ogólnej³.

Dynamika komunikacyjnego charakteru działań edukacyjnych w relacjach akademickich mistrz — uczeń w dużej mierze zależy od umiejętności zachowania równowagi między oczekiwaniami edukacyjnymi studentów a postawą i kompetencjami pedagoga oraz harmonii współbycia. Jedyne twórczy i rzetelnie wykształcony absolwent — muzyk, dyrygent, nauczyciel — potrafi skutecznie wzbudzić w swoich uczniach czy słuchaczach wrażliwość na wartości i piękno.

W ten sposób określone role nauczyciela i studenta warunkują dalsze modelowanie procesów kształcenia uczelni wyższej i wzajemne ubogacanie osobowości nauczających oraz uczących się, jako nieustanne dążenie ku wartościom.

Tom drugi *Wartości w muzyce*, mający podtytuł *Wartości kształcące i kształtowane u studentów w toku edukacji szkoły wyższej*, składa się z trzech części.

Część I pt. *Wartości w refleksji naukowej i rozważaniach teoretycznych* zawiera osiem tekstów. Społeczne determinanty odbioru muzyki opisuje Bogumiła Mika. Ukazuje wartości kształtowane przez muzykę na poszczególnych etapach nauki. Rafał Ciesielski w swoim artykule kreśli szkic aksjologiczny trzech postaci: ucznia będącego kandydatem na studia, studenta i absolwenta edukacji muzycznej. Refleksje nauczyciela akademickiego związane z wartościami muzyki współczesnej i jej rozumieniem przez studentów prezentuje Daniel Cichy. Znaczenie oraz rolę analizy muzycznej w kształtowaniu osobowości przyszłych muzyków rozważa Zenon Mojżysz. W tekstach Krystyny Turek i Magdaleny Szyndler Czytelnik znajdzie opis roli i znaczenia folkloru muzycznego w edukacji regionalnej na przykładzie śląskich przegładów zespołów folk-

³ S. Michałowski: *Pedagogika wartości*. Bielsko-Biała 1993.

lorystycznych „Wici” oraz w realizacji przedmiotu akademickiego: folklor. Wartości edukacji przez sztukę, a także doświadczenie sztuk wizualnych w programie edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej prezentują Ryszard Solik i Urszula Szuścik.

W części II *Introcepcja wartości w działaniach praktycznych studenta i nauczyciela* znajdują się teksty ukazujące problemy z zakresu kształtowania techniki gry na fortepianie, problemy warsztatu dyrygenckiego i emisji głosu. Witold Pieńkowski wartości w muzyce poszukuje w kontekście doświadczeń edukacyjnych w pracy ze studentem, a także własnych występów estradowych. Magdalena Jasińska-Żaba dowodzi, że nabywanie umiejętności pianistycznych przez studentów w dużym stopniu zależy od cech osobowych i muzycznych pedagoga. Autorka zarysowuje i przybliża podstawowe założenia dydaktyki nauczania, które uważa za niezbędne w kształtowaniu wrażliwości na jakość dźwięku, technikę gry, interpretację dzieła muzycznego i ogólną formę artystyczną utworu. Znaczenie osobowości dyrygenta w aspekcie techniki manualnej i środków wyrazu artystycznego podjęło trzech muzyków. Waldemar Sutryk predyspozycje dyrygenta chóralnego dzieli na: intelektualne (jako inteligencja ogólna, inteligencja emocjonalna, odporność na stres, poczucie własnej wartości, wiedza i umiejętności muzyczne) i manualne (predyspozycje ruchowe, łatwość komunikacji za pomocą dłoni, twarzy, oczu). Aleksandra Zeman rozważa funkcje i role pedagoga akademickiego w kształtowaniu osobowości przyszłego dyrygenta chóralnego. Ważnym zagadnieniem dla Krystyny Fleyczuk okazała się współpraca kompozytora i dyrygenta w procesie tworzenia różnych interpretacji utworu muzycznego. Tekst nawiązuje do zróżnicowanych interpretacyjnie partytur muzycznych lwowskich dyrygentów chóralnych z udziałem kompozytorów lub bez ich udziału. Autorka wskazuje na znaczące różnice w koncepcjach opracowań utworów muzycznych. Znaczenie głosu ludzkiego jako naturalnego instrumentu muzycznego rozpatruje Bogumiła Tarasiewicz. Mówi o ważności nabywania umiejętności poprawnej emisji głosu przez studentów kierunków muzycznych, jak również pedagogicznych. Udowadnia, że śpiew jest sztuką łączącą wiedzę teoretyczną z umiejętnościami praktycznymi. Schorzenia aparatu głosowego autorka zalicza do chorób zawodowych i dość powszechnych w Polsce.

Wartości edukacyjne przedmiotów pedagogiczno-metodycznych. Z badań własnych to III część książki. Kazimierz Denek wskazał, że wychowanie ku wartościom stało się wyzwaniem współczesnej edukacji. Autor przybliży pojęcie i genezę wartości, funkcje oraz ich kategorie. Podkreśla wielką rolę wartości w edukacji szkoły wyższej i pedagogice humanistycznej. Aktywność twórcza nauczyciela — jak pisze Jadwiga Uchyla-Zroski — jest ważną cechą jego kompetencji artystycznych. Nabywanie przez studentów umiejętności wypowiedzi twórczej różnymi językami sztuki np.: muzycznej, ruchowej, plastycznej, poliestetycznej, realizowane jest podczas wielu przedmiotów w trakcie studiów.

Cele kształcenia oraz podstawy teoretyczne twórczości w zakresie organizowania, kierowania, weryfikowania działań twórczych dzieci i młodzieży studenci poznają na zajęciach z zakresu pedagogiki twórczości. O wartościach niezbędnych w kształtowaniu osobowości przyszłego nauczyciela szkoły muzycznej pisze Ewa Kumik. Własną koncepcję kształcenia studentów w zakresie terapii muzyczno-pedagogicznej scharakteryzowała Ewa Bogdanowicz. Studenci — jak pisze — na zajęciach dydaktycznych poznają nowe techniki stosowania elementów muzykoterapii i choreoterapii w pracy z dzieckiem zdrowym i chorym. O roli muzyki w edukacji wczesnoszkolnej piszą Mirosław Kisiel i Romualda Ławrowska. Przyjęte tezy autorzy konfrontują z uzyskanymi wynikami badań własnych i wieloletnim doświadczeniem. Wizerunek nauczyciela przedszkola w świetle potrzeb małego dziecka i kompetencji zawodowych zaprezentowały autorki dwóch odrębnych tekstów — Anna Watoła i Lidia Kataryńczuk-Mania, przedstawiając kanon wartości, jakie wnosi muzyka w rozwój małego dziecka. Zbadały one wśród kadry pedagogicznej wybranych przedszkoli z województw śląskiego i zielonogórskiego stan umiejętności nauczycieli śpiewu i gry na instrumentach. Zwróciły uwagę na pilną potrzebę zmian treści nauczania i struktury organizacyjnej profilu kształcenia studentów na kierunku: pedagogika. Okazało się, że w badanych placówkach istnieje duże zapotrzebowanie na nauczycieli posiadających umiejętność gry na instrumencie, a także organizowanie zajęć muzyczno-ruchowych, tanecznych i śpiewu.

Mam nadzieję, że lektura drugiego tomu *Wartości w muzyce* dostarczy Czytelnikom wielu okazji do przemyśleń, refleksji i dalszej pogłębionej analizy stanu edukacji szkoły wyższej w zakresie kształcenia i kształtowania osobowości absolwentów na kierunkach muzycznych oraz pedagogicznych.

Jadwiga Uchyła-Zroski

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Projektant szaty graficznej
Aleksander Ostrowski

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Korektor
Agnieszka Plutecka

Copyright © 2009 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1828-8 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012- 229-1 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl, e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 14,25 + wklejka. Ark. wyd. 18,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 28 zł (+ VAT)

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Ewa Bogdanowicz
Daniel Cichy
Rafał Ciesielski
Kazimierz Denek
Krystyna Fleyczuk
Magdalena Jasińska-Żaba
Lidia Kataryńczuk-Mania
Mirosław Kisiel
Ewa Kumik
Romualda Ławrowska
Bogumiła Mika
Zenon Mojżysz
Witold Pieńkowski
Ryszard Solik
Waldemar Sutryk
Urszula Szuścik
Magdalena Szyndler
Bogumiła Tarasiewicz
Krystyna Turek
Jadwiga Uchyla-Zroski
Anna Watoła
Aleksandra Zeman

